

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο¹

Νικόλαος Θ. Ντούσκας

*Διευθυντής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Πρέβεζας
Υποψήφιος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*

Στην ιστορική διαδρομή της Παιδαγωγικής έχουν εκφραστεί διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το ρόλο του εκπαιδευτικού και την προσωπικότητά του. Οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις είχαν ως αφετηρία διάφορα παιδαγωγικά, φιλοσοφικά και θρησκευτικά ρεύματα της εποχής. Οι δεοντολογικές αντιλήψεις θέλουν τον εκπαιδευτικό μια σφαιρική προσωπικότητα, που θα διακρίνεται από παιδαγωγικές ικανότητες και θα αγαπά τους μαθητές του. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός, κάτοχος της σοφίας και της γνώσης, «πρέπει» να προσφέρει στους μαθητές την ίδια τη γνώση (Παπάς, 1994:243) και τις αιώνιες αξίες. Στο παραδοσιακό σχολείο, που διακρινόταν από δομές έμφορτες αυταρχισμού, ο εκπαιδευτικός είχε το ρόλο του μεταδότη, του μεταλαμπαδευτή της γνώσης και των αξιών, του σμιλευτή και πυρπολητή ψυχών, του δαδούχου, του παντογνώστη, του πάνσοφου και της κινητής εγκυκλοπαίδειας (Παπάς, 1994:243 και 1997:43-44).

Πριν κάνουμε λόγο για το ρόλο του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο, χρήσιμο θα ήταν να αποσαφηνίσουμε την έννοια «ρόλος». Με την έννοια «ρόλος» εννοούμε το σύνολο των προσδοκιών και της αναμενόμενης συμπεριφοράς ενός ατόμου το οποίο κατέχει μια θέση μέσα σε μια ομάδα.

Ο εκπαιδευτικός αποτελεί μέλος του σχολείου, ενός δηλαδή οργανωμένου κοινωνικού συνόλου. Ως μέλος του συνόλου υπόκειται σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις και καλείται να διαδραματίσει έναν ανάλογο ρόλο με συγκεκριμένες απαιτήσεις. Έτσι, δεν μπορούμε να νοήσουμε το ρόλο του εκπαιδευτικού αποσπασμένο από το κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματώνεται.

¹ Εισήγηση στο 1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο, που διοργανώθηκε στα Ιωάννινα (12-15 Μαΐου 2006) από την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με θέμα: «Το ελληνικό σχολείο και οι προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας».

Αναφερόμενοι στο ρόλο του εκπαιδευτικού, μπορούμε να πούμε ότι αυτός προσδιορίζεται από τις συνειδητές ή ασυνειδητες προσδοκίες και απαιτήσεις όλων των κοινωνικών ομάδων και φορέων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το σχολείο. Οι κοινωνικές αυτές ομάδες (μαθητές, γονείς, σύλλογοι – κυρίως κοινωνικο-πολιτιστικοί– κοινή γνώμη, συνδικαλισμός, διοίκηση, πολιτεία κ.λπ.) εξελίσσονται και μεταβάλλονται, με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται και ο ρόλος του εκπαιδευτικού. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού προσδιορίζεται, ακόμη, από την επιστημονική του κατάρτιση, από το νόημα και τη βαρύτητα που ο ίδιος δίνει στο ρόλο του καθώς και από την ίδια τη σχολική πραγματικότητα στο πλαίσιο της οποίας υλοποιείται ο ρόλος αυτός (Ντούσκας, 2005:95).

Η κοινωνία, ωστόσο, μεταβάλλεται και μαζί της μεταβάλλεται και το σχολείο. Αυτές οι μεταβολές αντανακλώνται αναγκαστικά και στο ρόλο του εκπαιδευτικού. Οι κοινωνικο-πολιτισμικές αλλαγές, η εξέλιξη της τεχνολογίας (Κοινωνία της Πληροφορίας) και η ταχύτητα διακίνησης των πληροφοριών, σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση της γνώσης, διαμόρφωσαν μια άλλη αντίληψη για το ρόλο αλλά και το έργο του εκπαιδευτικού, η οποία ενισχύεται και με τη θεώρηση του εκπαιδευτικού έργου ως κοινωνικού ρόλου. Όμως, οι όποιες αλλαγές και αντιλήψεις δεν ήταν ικανές να καταστήσουν τον εκπαιδευτικό ανενεργό μέσα στη σχολική αίθουσα.

Οι όροι σχολείο και μάθηση δεν νοούνται χωρίς να λάβουμε υπόψη τον εμπλεκόμενο ρόλο του εκπαιδευτικού. Η μάθηση δεν δύναται να επιτευχθεί χωρίς την παρουσία του εκπαιδευτικού μέσα στην τάξη, όσο και αν εξελίσσεται η τεχνολογία, όσο και αν διατυπώνονται νέες θεωρίες και αν εφαρμόζονται νέες μέθοδοι διδασκαλίας. Ο πιο βασικός και δυναμικός παράγοντας είναι ο ενθουσιώδης εκπαιδευτικός, ο οποίος με την επιστημονική του συγκρότηση, το πάθος και το μεράκι του ενημερώνεται και αξιολογεί δυναμικά τα νέα δεδομένα και υιοθετεί τρόπους πρακτικής εφαρμογής τους, προκειμένου να επηρεάσει θετικά όχι μόνο τη μάθηση και αγωγή του μαθητή, αλλά και τη μελλοντική του εξέλιξη και πορεία.

Πριν αναφερθούμε αναλυτικότερα στο ρόλο του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στις γνωστές λειτουργίες που επιτελεί το σημερινό σχολείο ως κοινωνικός και παιδαγωγικός οργανισμός. Σύμφωνα με μία άποψη (Κωνσταντίνου, 1994:30), το σχολείο επιτελεί μια ιδεολογική-κοινωνικοποιητική λειτουργία, μεταβιβάζοντας κυρίαρχα κανονιστικά-πολιτισμικά στοιχεία στους μαθητές, όπως τρόπους σκέψης και βασικούς προσανατολισμούς, καθώς επίσης και αντίστοιχα πρότυπα, κίνητρα και αντιλήψεις περί δικαίου και ηθικής. Επίσης, επιτελεί μία τεχνική-μαθησιακή λειτουργία, μεταβιβάζοντας πολιτισμικά-τεχνικά στοιχεία στους μαθητές, όπως τη γραφή, την ανάγνωση, την αριθμητική κ.ά. προκειμένου αυτοί να καταστούν ικανοί για ενεργή συμμετοχή στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Τρίτη λειτουργία που επιτελεί το σχολείο είναι η επιλεκτική, α-

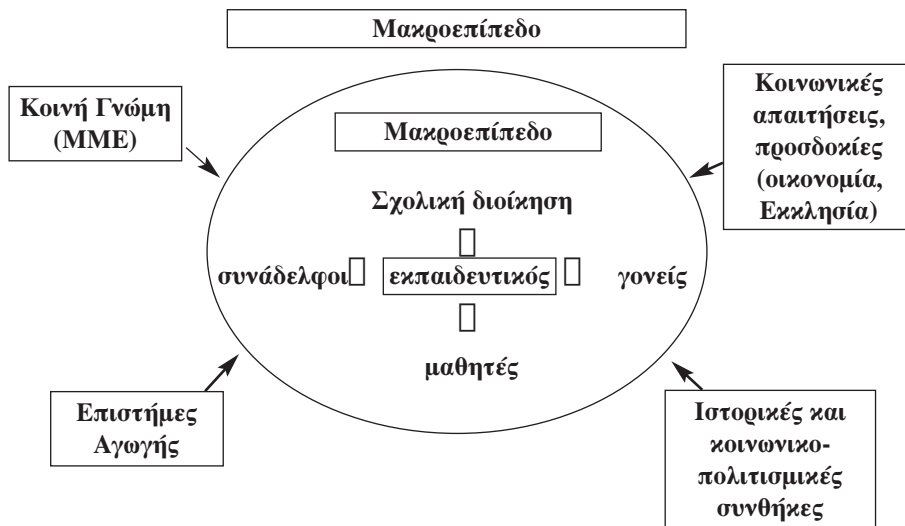
ποδίδοντας στους μαθητές την κοινωνική θέση, δηλαδή προεπιλέγοντας μαθητές για συγκεκριμένες θέσεις της κοινωνικής ιεραρχίας, σύμφωνα με τους τίτλους σπουδών και προκαθορίζοντας την αντίστοιχη ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία μέσω του καθορισμού των ευκαιριών στη ζωή (αναπαραγωγή της κοινωνικής δομής). Τέλος, το σχολείο επιτελεί μια κουστωδιακή λειτουργία, απελευθερώνοντας τους γονείς από τον παιδαγωγικό ρόλο τους, με αποτέλεσμα την περιοδική αποδέσμευση διαθέσιμης εργατικής δύναμης (κοινωνική πρόνοια).

Με βάση τις κοινωνικές λειτουργίες του σχολείου, στις οποίες πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει ο εκπαιδευτικός, διαμορφώνονται και οι αντίστοιχοι ρόλοι. Καλείται, δηλαδή, ο εκπαιδευτικός να παίξει αντίστοιχα το ρόλο του παιδαγωγού, του εκπαιδευτικού, του αξιολογητή και του φύλακα. Στη βιβλιογραφία τον συναντάμε ως σύμβουλο, ανανεωτή, λειτουργό, ψυχοπλάστη κ.λπ. Σε αυτούς τους ρόλους προστίθεται και εκείνος του δημόσιου υπάλληλου, τον οποίο αποκτά με το διορισμό του.

Παρατηρούμε ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολυσύνθετος και πολυδιάστατος. Θα λέγαμε ότι ο εκπαιδευτικός είναι πολυρολικός, καθώς καλείται να επιτελέσει ταυτόχρονα πολλούς επιμέρους ρόλους. Πολλές φορές τυχαίνει αυτοί οι ρόλοι να έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους και τότε δημιουργούνται συγκρούσεις ή έχουμε σύγχυση ρόλων, ιδιαίτερα στην περίπτωση που ο εκπαιδευτικός δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένος να αντιμετωπίσει μια τέτοια κατάσταση. Παρατηρούμε ότι κατά την εκπλήρωση του ρόλου του ο εκπαιδευτικός συναντά δυσκολίες και διλήμματα, καθώς υπάρχουν συνειδητές και ασυνειδητές προσδοκίες από διάφορες κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων και των απαιτήσεων της επίσημης Πολιτείας (εγκύκλιοι, αναλυτικό πρόγραμμα κ.λπ.).

Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένας εκπαιδευτικός, για να επιτύχει στην πολυρολική του αποστολή, οφείλει να έχει συναίσθηση του ρόλου και του έργου του, να αγαπά το επάγγελμά του, να είναι επιστημονικά καταρτισμένος (να κατέχει, δηλαδή, γνώσεις από διάφορα επιστημονικά πεδία, π.χ. Παιδαγωγική - Διδακτική, Εξελικτική Ψυχολογία, Κοινωνική Ψυχολογία, Ψυχολογία συμπεριφοράς κ.λπ.) και, κυρίως, να σέβεται την προσωπικότητα του κάθε παιδιού (Ντούσκας, 2005:97). Δηλαδή, ο τρόπος με τον οποίο ο εκπαιδευτικός θα αντιμετωπίσει όλες εκείνες τις υποχρεώσεις, οι οποίες είναι απόρροια του ρόλου του, εξαρτάται από το πώς ο ίδιος αντιλαμβάνεται το ρόλο του, τον εαυτό του και τη λειτουργία του σχολείου ως κοινωνικού οργανισμού. Η εκπλήρωση του ρόλου του εκπαιδευτικού εξαρτάται από τη διαμόρφωση του 'παιδαγωγικού αυτο-ρόλου' μέσα σε συγκεκριμένες χωροχρονικές περιστάσεις (Κωνσταντίνου, 1994:72-75).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δέχεται διάφορες επιρροές, τόσο σε μακροεπίπεδο όσο και σε μικροεπίπεδο (Κωνσταντίνου, 1994:113):

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι η ικανότητα λήψης πρωτοβουλιών, η ευγένεια, η υπομονή και η επιμονή, η καταδεκτικότητα, η ειλικρίνεια, η αντικειμενικότητα, η κοινωνικότητα, η δικαιοσύνη, η αισιοδοξία, ο ενθουσιασμός, το κέφι, το χιούμορ και κυρίως ο σεβασμός στα δικαιώματα του παιδιού και γενικότερα η αγάπη προς το παιδί. Οφείλει, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός να αποτελεί ολοκληρωμένη προσωπικότητα, καθώς δεν προσφέρει απλώς γνώσεις και μάθηση, αλλά διαμορφώνει την προσωπικότητα και το χαρακτήρα των μαθητών. Με τα χαρακτηριστικά αυτά επιχειρήθηκε η σκιαγράφηση της εικόνας του «ιδανικού» εκπαιδευτικού, στην οποία θα πρέπει να αποσκοπεί κάθε εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων, των δυνάμεών του και της προσωπικότητάς του.

Εκείνο που η σύγχρονη κοινωνία απαιτεί, επιπλέον, από τον εκπαιδευτικό είναι να είναι «ανανεωτής», να έχει, δηλαδή, συνεχή ενημέρωση στις νέες εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα τόσο σε ψυχολογικό, παιδαγωγικό και κοινωνικο-πολιτισμικό επίπεδο, όσο και σε τεχνολογικό και, κυρίως, να διαθέτει ευστροφία, ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής σε νέους ρόλους.

Το ερώτημα που τίθεται είναι με ποιο τρόπο ο εκπαιδευτικός θα δώσει θετική κατεύθυνση σε όλους τους παράγοντες που αναφέρθηκαν, ώστε να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για δημιουργική και ουσιαστική μάθηση, που είναι και το επιδιωκόμενο.

Όσες γνώσεις και αν διαθέτει ο εκπαιδευτικός, η προετοιμασία πριν μπει στην τάξη αποτελεί σημαντικό κομμάτι της διδακτικής πράξης. Οφείλει, λοιπόν, να προετοιμάζεται πολύπλευρα προκειμένου να παρουσιάσει τη νέα γνώση, να ενισχύσει την εκμάθησή της και να καλλιεργήσει τις ικανότητες και τις δεξιότητες των μαθητών του. Η προετοιμασία αυτή καθίσταται αναγκαία και πραγμα-

τοποιείται με τη συνεχή επιστημονική ενημέρωση και την κατάκτηση του διδακτικού αντικειμένου (νέα γνώση) που θα τον απασχολήσει στο πλαίσιο της διδακτικής πράξης. Παράλληλα, οφείλει να λάβει υπόψη του τόσο το μαθησιακό επίπεδο όσο και τους ρυθμούς και το προσωπικό στυλ μάθησης του κάθε μαθητή της τάξης του. Μετά την επιστημονική προσέγγιση και των δύο πλευρών (νέα γνώση - μαθητές), θα προσπαθήσει να βρει τρόπο, ώστε το μορφωτικό αντικείμενο να αποτελέσει αντικείμενο απορίας και ενδιαφέροντος (πρόβλημα) για τους μαθητές και να τους συναρπάσει για να ασχοληθούν μαζί του.

Συγχρόνως, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσανατολίσει τους μαθητές στο στόχο (ή στους στόχους) της διδακτικής ενότητας. Δεν αρκεί να γνωρίζει μόνο ο ίδιος το στόχο της εκάστοτε ενότητας, είναι απαραίτητο να έχει προσανατολιστεί σε αυτόν και ο μαθητής, διότι ο μαθητής είναι εκείνος που καλείται να πετύχει αυτόν το στόχο και η τυχόν επιτυχία ή αποτυχία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις δικές του προσπάθειες και δυνάμεις.

Επίσης, ο εκπαιδευτικός κατά την προετοιμασία (προγραμματισμό) της διδασκαλίας πρέπει να λάβει υπόψη του τη διάρκεια της διδακτικής ώρας (οργανικότητα σχολείου), τα εποπτικά μέσα που μπορεί να έχει στη διάθεσή του, τις αρχές που διέπουν τη διδασκαλία (που πρέπει με ευλάβεια να εφαρμόσει), καθώς και τη σχέση του αντικειμένου με τις καθημερινές εμπειρίες και το υπόβαθρο των μαθητών (νέφος - Αθήνα, κτηνοτροφία - ύπαιθρος κ.λπ.).

Είναι βέβαιο ότι ο εκπαιδευτικός θα προσπαθήσει να βρει τρόπους, ώστε να φέρει σε επαφή το μορφωτικό αντικείμενο με τους μαθητές, υπερνικώντας τις διάφορες δυσκολίες είτε με ανάλυση του αντικειμένου (αν οι δυσκολίες προέρχονται από αυτό) είτε ενισχύοντας και ενθαρρύνοντας τους μαθητές. Αυτή η «συνάντηση» μορφωτικού αντικειμένου - μαθητών είναι νοερή, γιατί η πραγματική «συνάντηση» λαμβάνει χώρα μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Είναι όμως απαραίτητη αυτή η προετοιμασία, για να μπορεί ο εκπαιδευτικός να έχει εναλλακτικές λύσεις στην πραγματική «συνάντηση».

Όταν ο εκπαιδευτικός έχει ένα σωστά οργανωμένο σχέδιο διδασκαλίας, έχοντας λάβει σοβαρά υπόψη του όσα αναφέρθηκαν, τότε κινείται με περισσότερη βεβαιότητα και άνεση κατά τη διάρκειά της, είναι περισσότερος ευέλικτος και αποφασιστικός, με αποτέλεσμα αφενός να ενισχύει τους μαθητές και αφετέρου να αναλύει το αντικείμενο. Έχει την ευχέρεια να εφαρμόζει με σεβασμό τις βασικές ψυχοπαιδαγωγικές αρχές της διδασκαλίας και κυρίως διακρίνεται για τη σιγουριά και την αυτοπεποίθησή του. «Οι μαθητές αντιλαμβάνονται και διαισθάνονται τη σιγουριά του εκπαιδευτικού και ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους ότι με τη βοήθειά του και καθοδήγησή του θα υπερνικήσουν τις δυσχέρειες και θα φτάσουν στο στόχο της διδασκαλίας, που έχουν πια κάνει δικό τους στόχο μάθησης» (Γιαννούλης, 1980:220).

Όταν γίνεται λόγος για προετοιμασία, ασφαλώς αναφερόμαστε σε έναν ευέλικτο σχεδιασμό, σε ένα συμβουλευτικό πιλοτικό σχέδιο πάνω στο οποίο είναι

δυνατές τροποποιήσεις και αλλαγές, χωρίς ωστόσο να απομακρυνόμαστε από τον επιδιωκόμενο στόχο. Κανένας, βέβαια, δεν μπορεί να ισχυριστεί πιστή εφαρμογή κάποιου σχεδίου, γιατί η διδασκαλία είναι μία και μοναδική. Ποτέ δεν επαναλαμβάνεται η ίδια διδασκαλία, πολύ περισσότερο δεν μπορεί να εκτελεστεί με την κάθε λεπτομέρεια σύμφωνα με την οποία προγραμματίστηκε. Κάθε διδασκαλία αποτελεί προσωπικό δημιούργημα του κάθε εκπαιδευτικού, μιας συγκεκριμένης ημέρας και ώρας, με μια συγκεκριμένη ύλη, σε συνεργασία με συγκεκριμένους μαθητές, με συγκεκριμένο στόχο και, κυρίως, κάτω από ορισμένο ψυχολογικό κλίμα (παιδαγωγική ατμόσφαιρα) που είναι αδύνατον να επαναληφθεί. (Ντούσκας, 2005:99-100).

Όσο απαραίτητο είναι ο εκπαιδευτικός να προετοιμάζεται καθημερινά, άλλο τόσο αναγκαίο είναι στην αρχή κάθε διδακτικού έτους να ασχοληθεί με τον ετήσιο προγραμματισμό της ύλης. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός, αφού λάβει υπόψη του τους μαθητές, την υλικοτεχνική υποδομή, τα καινοτόμα προγράμματα και τις ιδιαιτερότητες του σχολείου (μονοθέσιο - πολυθέσιο, χωριστό - πόλη, βάρδιες κ.λπ.), καθώς και απρόβλεπτες καταστάσεις, οφείλει να κάνει ένα σωστό προγραμματισμό της ύλης, ανάλογα με τις διδακτικές ώρες κάθε μαθήματος. Μέσα σε αυτό τον ετήσιο προγραμματισμό θα εντάξει και τους μικρότερης διάρκειας προγραμματισμούς (μηνιαίους - τριμηνιαίους - εξαμηνιαίους). Ο προγραμματισμός αυτός είναι αυτονόητο ότι αφήνει δυναπότητες για τροποποιήσεις και, ταυτόχρονα, θα είναι πιο χρήσιμος, αν γίνεται σε συνεργασία με τους μαθητές ή έστω εν γνώσει τους, προκειμένου να τον δεχθούν και να τον υιοθετήσουν. Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν από μέρους του εκπαιδευτικού επαρκή επιστημονική κατάρτιση, ειδικευση, όρεξη και θέληση, καθώς αυτά θα του επιτρέψουν τη συμμετοχή στη σύνταξη ή την αναμόρφωση του κάθε προγραμματισμού.

Παρατηρείται ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο δεν περιορίζεται στην απλή μετάδοση της γνώσης αλλά, με αφετηρία τα συγκεκριμένα προβλήματα των μαθητών, γίνεται ρόλος συμβουλευτικός, συνεργατικός, παρωθητικός στην κοινωνικογνωστική περιπέτεια των μαθητών (Παπάς, 1994:262-267· Κοσσυβάκη, 1997:263-264).

Όταν γίνεται λόγος για τον παρωθητικό ρόλο του εκπαιδευτικού, αναφερόμαστε στην ανεύρεση παρωθητικών στρατηγικών, που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων των μαθητών στο μέγιστο βαθμό. Ο εκπαιδευτικός είναι εκείνος που καλείται να προσαρμόσει τα περιεχόμενα της μάθησης στις ιδιαίτερες ανάγκες της τάξης και στα ενδιαφέροντα των μαθητών. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι τα περισσότερα από τα γνωστικά αντικείμενα που περιέχονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα δυσκολεύονται ή αδυνατούν να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των μαθητών και έτσι αποθαρρύνουν την ενεργητική τους συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία, τότε στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να εμπλουτίσει τα περιεχόμενα της μάθησης με την επαρκή επιστημονική του κα-

τάρτιση και με την ελευθερία που του παρέχουν τα καινοτόμα προγράμματα. Κατ' αυτό τον τρόπο τα διδακτικά αντικείμενα μπορούν να γίνουν περισσότερο γοητευτικά και χρήσιμα στους μαθητές. Σημαντικούς παράγοντες για τη δημιουργία παρώθησης εκ μέρους του εκπαιδευτικού αποτελούν η γενικότερη συγκρότηση της συμπεριφοράς του, η δημιουργία συνθηκών για ανάπτυξη θετικής αυτοαντίληψης, η ενθάρρυνση των μαθητών καθώς επίσης και ο αμοιβαίος σεβασμός και η αναγνώριση του άλλου ως ξεχωριστής οντότητας.

Σημαντικό, επίσης, παράγοντα τόσο για τη δημιουργία παρώθησης όσο και για μια αποτελεσματική μάθηση αποτελεί η παιδαγωγική ατμόσφαιρα της σχολικής τάξης και του σχολείου γενικότερα.

Ο εκπαιδευτικός είναι η συνισταμένη όλων των παραγόντων, ο κύριος υπεύθυνος για τη δημιουργία της ευνοϊκής σχολικής ατμόσφαιρας μέσα στην οποία θα ζήσουν, θα κινηθούν, θα εργαστούν, θα συνεργαστούν, θα μορφωθούν και θα κοινωνικοποιηθούν οι μαθητές. Αυτός με την ωριμότητα, την επιστημονική κατάρτιση, την ευστροφία, την ευελιξία, την εκτίμηση, την κατανόηση, την αγάπη γι' αυτό που κάνει και την ολοκληρωμένη προσωπικότητά του θα μπορέσει να αξιοποιήσει τις υπάρχουσες προϋποθέσεις και να δημιουργήσει νέες, ώστε να διαμορφώσει άριστο νοητικό και συναισθηματικό περιβάλλον, μια ιδανική και δημιουργική παιδαγωγική ατμόσφαιρα (Ντούσκας, 2005:101).

Ο εκπαιδευτικός οφείλει να γνωρίζει και να αποδέχεται την ανομοιογένεια της τάξης. Οφείλει να γνωρίζει καλά ότι κάθε μαθητής θέλει ιδιαίτερη μεταχείριση, γιατί έχει τη δική του προσωπικότητα. Μια προσωπικότητα (ειδικά των μαθητών των μικρότερων τάξεων) που τελεί υπό διαμόρφωση και η οποία ταλανίζεται καθώς περνά από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον. Ο μαθητής των μικρών τάξεων, για να μεταβεί ομαλά από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον, έχει ανάγκη της βοήθειας του εκπαιδευτικού, προκειμένου να μη βρεθεί μπροστά σε συγκρούσεις στην προσπάθεια προσαρμογής του. Η ομαλή προσαρμογή του μαθητή στην τάξη θα τον απελευθερώσει από φόβους, συναισθήματα ανασφάλειας, αγωνίες και άλλα συμπτώματα. Η προσαρμογή προς τους συμμαθητές θα τον βοηθήσει στη συνεργασία (να δώσει και να πάρει). Τέλος, η προσαρμογή προς τις περιστάσεις θα έχει ως αποτέλεσμα να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις αντιξοότητες και τις ευχάριστες όψεις της ζωής με σύνεση, χωρίς ακρότητες και υπερβάσεις (Πετρουλάκης, 1981:407). Οι μαθητές που προσαρμόζονται ομαλά δημιουργούν ένα ευχάριστο και άνετο περιβάλλον, το οποίο δίνει θετική ενίσχυση στη μάθηση και την αγωγή.

Πέρα από την ομαλή προσαρμογή των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον και την παροχή γνώσεων, ο εκπαιδευτικός οφείλει να αναπτύξει αρχές και αρετές, όπως είναι, για παράδειγμα, η συνεργασία, η ομαδικότητα, η αλληλεγγύη, η αυτοπειθαρχία, η υπευθυνότητα κ.λπ., και να καταπολεμήσει τον ατομικισμό και τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σημείο αυτό είναι βοηθητικός. Αναγνωρίζει τον μαθητή ως ισότιμο εταίρο της παιδαγωγικής συ-

νάντησης και ως μια κοινωνική οντότητα. Στέκεται πάντα δίπλα στον μαθητή απορρίπτοντας οποιαδήποτε μορφή εξουσίας, παρέχοντας κατ' αυτό τον τρόπο ουσιαστική βοήθεια στον τελευταίο. Παράλληλα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός, καθώς προσπαθεί να αφυπνίσει όλες τις δημιουργικές δυνάμεις των μαθητών, και ταυτόχρονα συνεργασιακός, αφού, όντας πάντα κοντά στους μαθητές του, τους στηρίζει και μαζί με αυτούς αναπτύσσει σχέσεις συνεργασίας σε δημοκρατικό κλίμα για την αντιμετώπιση προβλημάτων της σχολικής ζωής, ενθαρρύνει τη διαθεματική συνεργασία και υιοθετεί μορφές ομαδικής εργασίας (Τριλιανός, 1991:39-44).

Η δυναμική των ομάδων οδηγεί στην πειθαρχημένη ελευθερία και στον ελεύθερο διάλογο. Η δημιουργία των ομάδων προϋποθέτει ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει τις φιλικές ή μη σχέσεις των μαθητών καθώς και τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Είναι αναγκαίο, λοιπόν, οι διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών να γίνονται αντικείμενο συστηματικής μελέτης από τον εκπαιδευτικό. Σε αυτό θα βοηθηθεί ο εκπαιδευτικός και από το κοινωνιόγραμμα της τάξης.

Δεν είναι μόνο η συγκρότηση των ομάδων που παίζει ρόλο στην ατμόσφαιρα της τάξης, αλλά και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός με τις ενέργειές του. «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συντονιστικός, διευκολυντικός. Ενημερώνει τους μαθητές για τους στόχους της διδασκαλίας, βοηθάει στην οργάνωση του χώρου και των επίπλων, αναθέτει ρόλους στους μαθητές, προτείνει πηγές πληροφόρησης, καθορίζει τα κριτήρια και τον τρόπο αξιολόγησης της σχολικής εργασίας, παρακολουθεί την εργασία των ομάδων και προσφέρει την απαραίτητη βοήθεια, αν χρειαστεί. Ο εκπαιδευτικός δεν μεταδίδει έτοιμες γνώσεις, γίνεται συλλεπυνητής και συνεργάτης. Προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κλίμα συνεργασίας, ενθάρρυνσης, αυτενέργειας και ένα πνεύμα ατομικής ευθύνης για το κοινό καλό» (Θειακούλης, 1994: 63).

Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διακρίνεται από ευελιξία και δημιουργικότητα, και να διαμορφώνει τις κατάλληλες συνθήκες, που καλλιεργούν και αναπτύσσουν τη δημιουργική σκέψη των μαθητών. Όταν αποτιμά τις προτάσεις των μαθητών του θα πρέπει να τους ενθαρρύνει, ώστε να προτείνουν λύσεις και να διατυπώνουν απόψεις διαφορετικές από τις συμβατικές. Δηλαδή, ακόμα και αν έχουν διατυπώσει μια «ελλιπή-ανεπαρκή» πρόταση, ο εκπαιδευτικός, χωρίς να κρίνει, επαινεί για την αξιολόγηση προσπάθεια και δικαιολογεί τις όποιες ανεπάρκειες της πρότασης. Ο εκπαιδευτικός στον τομέα της αξιολόγησης οφείλει να δίνει όλο το βάρος στην παιδαγωγική αξιολόγηση και να αγωνίζεται, ώστε να εκλείψει ή τουλάχιστον να περιοριστεί το εξεταστικό - βαθμολογικό - επιλεκτικό σύστημα που έχει καθιερωθεί. Κατά το διάστημα, όμως, στο οποίο υπάρχει αυτό το σύστημα πρέπει κατά την αξιολόγηση του μαθητή να είναι αντικειμενικός και δίκαιος (όχι μόνο να μην αδικεί, αλλά να μην αφήνει ούτε υπόνοια αδικίας). Στο πλαίσιο της συζήτησης για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των μαθητών, πρέπει να προβλεφθεί και η επανεξέταση-επανα-

ξιολόγηση της λύσης που είχε προταθεί, με σκοπό ο ίδιος ο μαθητής με την κριτική του ικανότητα να επαληθεύσει αν λειτουργεί ή όχι η λύση που είχε προτείνει (Τριλιανός, 1991:36-39). Τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν χαρακτηριστικά του δημιουργικού ρόλου του εκπαιδευτικού.

Ο δημιουργικός εκπαιδευτικός, λοιπόν, παρέχει τις κατάλληλες ευκαιρίες στους μαθητές του για ανάληψη πρωτοβουλιών, διαμορφώνει κλίμα ελευθερίας μέσα στην τάξη, προτείνει τη διερεύνηση προβλημάτων από πολλές πλευρές, διακρίνεται για την ευστοχία των ερωτήσεών του και έχει αίσθηση του χιούμορ, χωρίς όμως να το χρησιμοποιεί σε βάρος των μαθητών του.

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο για τη διαμόρφωση ευνοϊκών συνθηκών μάθησης αποτελούν οι πληροφορίες και τα στοιχεία που παίρνει ο εκπαιδευτικός από μια σταθερή, ειλικρινή και ουσιαστική συνεργασία σχολείου - οικογένειας.

Τα στοιχεία και τις πληροφορίες που δίνουν οι γονείς των μαθητών ο εκπαιδευτικός οφείλει να τα έχει υπόψη του τόσο για τη δημιουργία ομάδων εργασίας όσο και για τη ρύθμιση των παιδαγωγικών του ενεργειών απέναντι σε κάθε μαθητή. Η ίδια η συνεργασία εκπαιδευτικού και γονέα πείθει τον μαθητή ότι πράγματι του αποδίδεται αξία. Η προσφορά, όμως, της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας δεν περιορίζεται μόνο μέσα στην αίθουσα, αλλά εκτείνεται και έξω από αυτή με τη θετική συμβολή στην οργάνωση της σχολικής ζωής. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να μνησεί τους γονείς, ώστε και αυτοί να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους για ουσιαστική συμμετοχή τόσο στις σχολικές όσο και στις εξωσχολικές δραστηριότητες. Έτσι, όλοι μαζί, εκπαιδευτικός, μαθητές και γονείς σε συνεργασία με άλλους εξωσχολικούς παράγοντες, να οργανώνουν με επιτυχία τη σχολική ζωή, ώστε το σχολείο να αποτελεί κέντρο οργάνωσης διάφορων δραστηριοτήτων και πόλο έλξης των πάντων.

Για να πετύχει ο εκπαιδευτικός μια ουσιαστική και σταθερή συνεργασία με τους γονείς, πρέπει καταρχάς να έχει υπόψη του τα πορίσματα των ερευνών των κοινωνικών επιστημών. Πρέπει, επίσης, να φέρεται σε αυτούς με ειλικρίνεια, ευγένεια και διακριτικότητα, και να προσέχει ιδιαίτερα, όταν τους ενημερώνει για την πρόοδο των παιδιών τους. Η ενημέρωση πρέπει να γίνεται με σαφήνεια και πληρότητα, και να περιλαμβάνει όλες τις πτυχές του μαθητή (επιτυχίες, προσπάθειες, ικανότητες, αδυναμίες, ελλείψεις κ.λπ.) συνοδεύοντας πάντα τις κρίσεις και απόψεις του με συγκεκριμένα, «απτά» στοιχεία (Ντούσκας, 2005:104-105). Ιδιαίτερα, όσον αφορά τις σχέσεις του εκπαιδευτικού με τους γονείς μαθητών με μαθησιακές ή άλλου τύπου δυσκολίες, αυτές πρέπει να είναι άριστες, καθώς μόνο έτσι μπορεί να βοηθηθεί πραγματικά ο μαθητής. Τόσο οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες όσο και οι γονείς τους συχνά απογοητεύονται, χάνουν την εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους και αποδυναμώνονται τα κίνητρά τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο εκπαιδευτικός πρέπει να ξεκινήσει την ενημέρωσή του από τις θετικές διαπιστώσεις του για τις ικανότητες, τα προσόντα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, καθώς και για τις προσπάθειές τους, α-

πό τις πρώτες κιόλας επίσημες αλλά και τις ανεπίσημες-κοινωνικές συναντήσεις με τους γονείς. Πρέπει οι γονείς να νιώσουν ασφαλείς απέναντι στον εκπαιδευτικό, προκειμένου να τον εμπιστεύονται, να κατανοήσουν και να αποδεχτούν τις δυσκολίες των παιδιών τους και να δεχτούν να συμμετάσχουν σε κάθε σχετική υποστηρικτική δραστηριότητα που τυχόν προτείνει ο εκπαιδευτικός. Αντίστοιχα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να ακούει προσεκτικά τις ανησυχίες, τις παρατηρήσεις και τις υποδείξεις των γονέων, διότι εκείνοι γνωρίζουν καλύτερα πολλές από τις πτυχές των μαθητών που ο εκπαιδευτικός αδυνατεί να γνωρίζει. Ακόμη, πρέπει να δείχνει κατανόηση και ευαισθησία απέναντι σε γονείς και μαθητές, χωρίς ωστόσο να οικειοποιείται το πρόβλημά τους. Κατ' αυτό τον τρόπο ο εκπαιδευτικός χτίζει μια σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αποδοχής με τους γονείς προκειμένου να υπάρξει αλληλοαποδοχή, επικοινωνία και συνεργασία. Μεταξύ των άλλων, ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναλαμβάνει και το ρόλο του υποστηρικτή, του συμπαραστάτη και του συμβούλου των οικογενειών των μαθητών του, ιδιαίτερα εκείνων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και έχουν περισσότερη ανάγκη.

Μια ακόμα διάσταση του ρόλου του εκπαιδευτικού αναφέρεται στο γεγονός ότι ο ίδιος αποτελεί πρότυπο μίμησης για τους μαθητές του. Ασυνείδητα οι μαθητές, κυρίως εκείνοι μικρότερης ηλικίας, μιμούνται τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού. Έτσι, καθίσταται αναγκαίος ο «αυτοέλεγχος» (Κολιάδης, 1997:218) από την πλευρά του εκπαιδευτικού, ώστε να προσφέρει στους μαθητές θετικές μορφές συμπεριφοράς. Αν δεν τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις εκ μέρους του εκπαιδευτικού, όπως, για παράδειγμα, το θετικό ψυχολογικό κλίμα της τάξης, οι υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις κ.λπ., τότε υπάρχει ο κίνδυνος ο εκπαιδευτικός να μην αποτελέσει ευνοϊκό πρότυπο για τους μαθητές του (Κολιάδης, 1997:222). Παρόλο που στη σημερινή εποχή πολλά παιδιά αναζητούν πρότυπα εκτός του σχολείου και της οικογένειας (Παρασκευόπουλος, 1985:169), ωστόσο ο εκπαιδευτικός παραμένει ένα ισχυρό πρότυπο για μίμηση και ταύτιση.

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο εκπαιδευτικός με τη γενικότερη συμπεριφορά του επηρεάζει ολόπλευρα τη συμπεριφορά του μαθητή. Άρα, όταν εκπληρώνει το διευρυμένο ρόλο του, θα πρέπει να αποποιηθεί οποιονδήποτε αυταρχικό τρόπο επιβολής της εξουσίας ή, κατ' άλλους, της αυθεντίας και συγχρόνως να μην υιοθετεί «οξειδωμένες» και αντιπαιδαγωγικές αντιλήψεις του παρελθόντος. Επιπλέον, θα πρέπει οι σχέσεις που συνάπτει με τους μαθητές του να στοχεύουν στη χειραφέτησή τους και στην ανάπτυξη της αυτονομίας τους, ενώ είναι απαραίτητο να κατανοήσει ότι εκπαιδευτικός και μαθητές συνυπάρχουν, αλληλοεπηρεάζονται και συναποφασίζουν μέσα σε κλίμα σεβασμού και εμπιστοσύνης. Τέλος, είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να δίνει στα παιδιά κίνητρα για ενεργητική συμμετοχή και λήψη πρωτοβουλιών, και να συμβάλλει στη δημιουργία συνεργατικής νοοτροπίας.

Ένα παράλληλο με τα παραπάνω επίπεδο ενεργοποίησης και δράσης του εκ-

παιδευτικού είναι αυτό του συντονισμού και της συνεργασίας των συναδέλφων, του προγραμματισμού και της επίβλεψης συγκεκριμένων εκπαιδευτικών, πολιτιστικών και υπηρεσιακών δραστηριοτήτων και, γενικότερα, της οργάνωσης της λειτουργίας της σχολικής μονάδας, είτε μέσα από το ρόλο των διευθυντών και των υποδιευθυντών είτε μέσα από επιμέρους «διοικητικούς» ρόλους, που ανατίθενται και στα υπόλοιπα μέλη του συλλόγου διδασκόντων μιας σχολικής μονάδας (υπεύθυνους εκδηλώσεων, εορτών, εκδρομών, προγράμματος κ.ο.κ.). Συνεπώς, ένας ακόμη ρόλος στον οποίο καλείται να ανταποκριθεί ο σύγχρονος εκπαιδευτικός είναι αυτός του «μάνατζερ» της εκπαιδευτικής μονάδας.

Ο όρος «μάνατζμεντ» παραπέμπει σε ένα τρόπο (συν)εργασίας με άλλα άτομα, προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι του οργανισμού. Ένας εκπαιδευτικός οργανισμός, όπως είναι το δημόσιο σχολείο, συγκροτείται από μια ομάδα ατόμων, τα οποία εργάζονται με ένα κοινό στόχο: την παροχή εκπαίδευσης. Ως βασικές λειτουργίες του εκπαιδευτικού «μάνατζμεντ» που εξασφαλίζουν τον παραπάνω στόχο θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το σχεδιασμό, την οργάνωση, τη διεύθυνση, τον έλεγχο και, τέλος, την ανατροφοδότηση.

Γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι αυτές οι λειτουργίες διέπουν και το εκπαιδευτικό «μάνατζμεντ». Για τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα υπάρχει το άρθρο 11 (Διοίκηση των Σχολείων) του νόμου πλαισίου 1566/1985, που συμπληρώνεται από Προεδρικά Διατάγματα, καθορίζοντας τα όργανα, την επιλογή, την τοποθέτηση, την υπηρεσιακή κατάσταση και τα καθήκοντά τους. Αναφέρει ότι όργανα διοίκησης κάθε σχολείου Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι ο διευθυντής, ο υποδιευθυντής και ο σύλλογος των διδασκόντων, παρουσιάζοντας επιγραμματικά τις υποχρεώσεις, τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητές τους. Αναλυτικότερες διευκρινήσεις δίνονται με το νόμο 2986/2002, ο οποίος αναφέρεται στην οργάνωση των Περιφερειακών Υπηρεσιών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, καθώς και η Φ.353.1/324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340τ.Β'/16-10-02002) Υπουργική Απόφαση, στην οποία καθορίζονται «τα ειδικότερα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων». Ο εκπαιδευτικός, λοιπόν, καλείται να αναλάβει έναν ακόμα ρόλο στο πλαίσιο του σχολικού οργανισμού, αυτόν του «καλού μάνατζερ».

Κάνοντας μια διάκριση στις δεξιότητες που πρέπει να διέπουν έναν καλό «μάνατζερ» γενικότερα και, κατ' επέκταση, έναν καλό εκπαιδευτικό στο ρόλο του «μάνατζερ», μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής:

Ο καλός «μάνατζερ» οφείλει να διαθέτει τις αναγκαίες τεχνικές δεξιότητες που απαιτούν εξειδικευμένη γνώση και τον βοηθούν να γνωρίζει τι μπορεί να πραγματοποιηθεί από το υπάρχον εκπαιδευτικό προσωπικό και τον εξοπλισμό του

σχολείου. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορεί να πραγματοποιεί ένα σωστό προγραμματισμό των όλων ενεργειών.

- Σημαντικά στοιχεία αυτού του ρόλου αποτελούν οι διαπροσωπικές δεξιότητες που οφείλει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός και τέτοιες είναι η επικοινωνία, η συνεργασία και ο συντονισμός όλων εκείνων των προσώπων, εκπαιδευτικών και μαθητών, που συνιστούν το σχολικό οργανισμό, όπως και των εμπλεκόμενων κοινωνικών φορέων.
- Τέλος, ο καλός «μάνατζερ» πρέπει να διαθέτει τέτοιες δεξιότητες, που να του δίνουν την ευκαιρία να αξιολογεί τις επιπτώσεις των επιλογών του στο σύνολο του σχολικού οργανισμού, δεξιότητες, δηλαδή, ολιστικής προσέγγισης και συνολικής σκέψης.

Ο εκπαιδευτικός στο ρόλο του «μάνατζερ», είτε από τη θέση του απλού μέλους στο σύλλογο διδασκόντων είτε και από αυτή ακόμη του Περιφερειακού Διευθυντή, πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, να εμπνέει και να εμπνυχώνει, να έχει ένα όραμα για το σχολείο, το οποίο να το καθιστά γνωστό και σαφές από την αρχή της σχολικής χρονιάς και στα υπόλοιπα μέλη της σχολικής κοινότητας, με σκοπό την από κοινού οργάνωσή του. Καλείται, δηλαδή, να πραγματοποιήσει ένα προγραμματισμό και ένα σχεδιασμό ενεργειών και δραστηριοτήτων. Ο προγραμματισμός αυτός, προκειμένου να στεφθεί με επιτυχία, πρέπει να ακολουθεί μια σειρά από στάδια. Ο εκπαιδευτικός, ως καλός «μάνατζερ», οφείλει να καθορίσει, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τους στόχους του, να προσδιορίσει την υφιστάμενη κατάσταση, να καταγράψει εναλλακτικές λύσεις, να επιλέξει την καλύτερη εναλλακτική πρόταση, να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα δράσης και, τέλος, να είναι σε θέση να αξιολογήσει τον παραπάνω προγραμματισμό.

Ο εκπαιδευτικός στο ρόλο του «μάνατζερ» καλείται να λάβει μια σειρά από αποφάσεις για την αντιμετώπιση συνηθισμένων προβλημάτων (π.χ. εκπόνηση ωρολόγιου προγράμματος, ανα πλήρωση αναρρωτικών αδειών, διαχείριση περιορισμένων οικονομικών πόρων, κ.ο.κ.) αλλά και έκτακτες αποφάσεις για την αντιμετώπιση σπάνιων ή και μοναδικών προβλημάτων (π.χ. κτιριακές βλάβες, διαταραχές στις σχέσεις γονέων-εκπαιδευτικών κ.ο.κ.). Έτσι, καλείται να κάνει προσεκτικά κάποια βήματα. Αρχικά καλείται να προσδιορίσει το πρόβλημα και στη συνέχεια να διερευνήσει τις εναλλακτικές λύσεις. Κατόπιν πρέπει να είναι σε θέση να επιλέξει την καλύτερη λύση και να την εφαρμόσει αποτελεσματικά. Τέλος, οφείλει να μπορεί να αξιολογήσει τα αποτελέσματα της λήψης αυτής της απόφασης, αξιολογώντας ταυτόχρονα και τον εαυτό του.

Όπως προκύπτει από όλα τα παραπάνω, ο ρόλος του εκπαιδευτικού γίνεται όλο και πιο πολύπλοκος και η επιμόρφωση καθίσταται ολοένα και πιο αναγκαία, αν αναλογιστούμε ακόμη και το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια συντελούνται επαναστατικές αλλαγές στο χώρο της εκπαίδευσης με την είσοδο της Πληροφορικής και του Διαδικτύου. Οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες είναι πολλές, οι απαιτήσεις αυξάνονται συνεχώς και οι δυνατότητες, χάρη και στις νέες τεχνολο-

γίες, ξεπερνούν κάθε προσδοκία. Ο εκπαιδευτικός στην Κοινωνία της Πληροφορίας αναλαμβάνει σε νέα πλαίσια καινούρια καθήκοντα και επωμίζεται νέους ρόλους. Το Διαδίκτυο αποτελεί πλέον αναγκαίο σύμμαχο και χρήσιμο συμπλήρωμα του εμπνευσμένου και δημιουργικού εκπαιδευτικού, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να εφαρμόσει πολλά από τα μέχρι σήμερα «ανεφάρμοστα» διδακτικά-εκπαιδευτικά σχέδια του. Ωστόσο, τίποτα δεν μπορεί να στερήσει από τον σύγχρονο εκπαιδευτικό το ρόλο του βασικού στυλοβάτη και οραματιστή της εκπαιδευτικής προσπάθειας (Καράμηνας, 2001:233-238).

Βιβλιογραφία

- Γιαννούλης, Ν., 1980. *Εισαγωγή στη Γενική Διδακτική*. Αθήνα.
- Θειακούλης, Γ., 1994. Η Διδασκαλία με ομάδες στα πλαίσια της τάξης. *Σχολείο και Ζωή*, τ. 2. Αθήνα.
- Καράμηντας, Ι., 2001. Ο ρόλος του δασκάλου στην Κοινωνία της Πληροφορίας. *Τα Εκπαιδευτικά*, τ. 59-60. Αθήνα.
- Κολιάδης, Ε., 1997. *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*. τόμ. 2^{ος}. Αθήνα.
- Κοσσυβάκη, Φ., 1997. *Κριτική επικοινωνιακή διδασκαλία*. Gutenberg, Αθήνα.
- Κωνσταντίνου, Χ., 1994. *Το σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σ' αυτόν*. Συμυρνωτάκη, Αθήνα.
- Ντούσκας, Ν.Θ., 2005. *Ευνοϊκές συνθήκες για τη σχολική μάθηση*. Πρέβεζα.
- Παππάς, Α.Ε., 1995. *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της παιδείας*. Δελφοί, Αθήνα.
- Παπάς, Α.Ε., 1997. *Το προφίλ του δασκάλου*. Αθήνα.
- Πετρουλάκης, Ν., 1981. *Προγράμματα, εκπαιδευτικοί στόχοι, μεθοδολογία*. Φελέκης, Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι., 1985. *Εξελικτική ψυχολογία*. τομ. 4ος. Αθήνα.
- Τριλιανός, Α., 1991. *Μεθοδολογία της διδασκαλίας II*. Τολίδης, Αθήνα.